

עיונים לשבת פרשת בלק עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה

עם כלביא יקום

הרב שאולי גרינפלד

וחלשה היא אומתי

וגוויתה רפה.

ורוחה מתנוודד כקנה במים.

ונשמתה בקרבה- כשחקים חזקה.

יודעת היא את ערכה וסגולת חייה.

לועגת היא לכל מציקיה.

גם בעת לפניהם תתרפס,

יודעת היא את חסנה

שהוא לעד עומד.

ויודעת היא גבורת צורריה

שהוא אך צל עובר.

גבורה היא ככפירה,

בעת יחם לבבה.

אמיצה כלביאה

בהלחמה בעד גוריה.

עם ישראל, אמנם מתואר כבעל 'גוויה רפה'. אך בתוך הגוויה הרפה הזו ישנה נשמה שחזקה כשחקים, והנשמה הזו, בעתות הצורך, יודעת להפוך את מה שהיה נראה כ'גוויה רפה', ללביאה וכפירה שיודעת לצאת לקרב- להילחם בעד גוריה.

בפרשתנו אנו פוגשים בנבואות בלעם, אשר מתארות את התגברותו של עם ישראל על אויביו:

"הן עם כלביא יקום, וכארי יתנשא, לא ישכב עד יאכל טרף, ודם חללים ישתה¹".

וכן:

"א-ל מוציאו ממצרים, כתועפות ראם לו. יאכל גויים צריו ועצמותיהם יגרם וחיציו ימחץ²".

עם ישראל, בפסוק הראשון בפירוש, ובפסוק השני כנציגיו של הא-ל, מתואר בדמותם של בעלי חיים איתניים, שמשותלים וטורפים. האם זהו דימוי ראוי לעם ישראל, שעליו אמרו חז"ל³: "שלושה סימנים יש באומה זו, הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים?"

ובאמת, הרב יעקב אריאל, בספרו מאהלי תורה⁴, רואה בביטויים אלה, חלק מ'מכונת התעמולה' של בלעם:

"זו דרכם של מנהיגים מסוגם של בלק ובלעם, מנפחים הם את העובדות ויוצרים היסטוריה המונית כדי להציג את ישראל באור מסולף, מפחיד משמיץ ומשניא".

מרב הראי"ה קוק זצ"ל, נדרש אף הוא לניגוד בין התדמית ה'רגועה' של עם ישראל, לבין הדימוי של עם ישראל לאריה טורף, וכך כתב באחד משיריו⁵:

1 במדבר כ"ג, כ"ד.

2 שם כ"ד, ח.

3 יבמות ע"ט.

4 חלק ב עמ' 73.

5 אורות הראי"ה עמ' נ' בהדורה החדשה, עמ' מ"ו במהדורה הקודמת.

במצוות' - נאמר בלשון הווה, בעוד שתיאור הנצחנות של המשיח, נאמר בלשון עבר: 'וניצח כל האומות שסביביו'.

האם שינוי לשון זה אך מקרה הוא, או שמא נעשה בכוונת מכוון?

נראה שישנה כאן רמיזה לאמירה עקרונית של הרמב"ם: התיאור הקבוע של המשיח הוא 'הוגה בתורה ועוסק במצוות'. זו המציאות הרגילה שלו. הנצחנות היא הופעה שמופיעה לשעתה, בעת שיש בה צורך. כשכבר אין בה צורך - גם אין לה מקום. 'אמיצה כלביאה בהילחמה בעד גוריה', כתב מרן הרב על אומתנו, אך בתום המלחמה - חוזרת אומתנו להיות אומה של 'רחמנים ביישנים וגומלי חסדים', אומה של 'מעדנים עצמם כתולעת'.

הרמב"ם מתאר מה עיניינה הציפייה לימות המשיח¹⁰:

"לא נתאוו החמים והנביאים ימות המשיח, לא כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שירדו בגויים, ולא כדי שינשאו אותם העמים, ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח, אלא כדי שיהיו פנויים בתורה וחכמתה ולא יהיה להן נוגש ומבטל, כדי שיזכו לחיי העולם הבא".

ה'שליטה על כל העולם' וה'רדייה בגויים', אינם מעניינם של עם ישראל. זהו סגנון השאיפות של הגויים, ובהתאמה זהו גם הסגנון של בלעם, כאשר הוא מתאר את עם ישראל כ'ראם מגרם עצמות'.

לעם ישראל ישנם שאיפות אחרות לגמרי:

להיות פנויים בתורה וחכמתה, כדי לזכות לחיי העולם הבא.

הרי שגם אם בלעם מנסה לצייר אותנו כחיות פרא לצרכי תעמולה, הדימוי שלנו לכפיר ואריה איננו משולל יסוד.

אמנם נכון, אנחנו איננו עם של פראים בשום פנים ואופן. אבל אנחנו יודעים בהחלט להילחם ככפרים, כאשר זה מה שהשעה דורשת.

וכך מתאר הרמב"ם את דמותו של המשיח⁶:

"ואם יעמוד מלך מבית דוד, הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, הרי זה בחזקת שהוא משיח. אם עשה והצליח, וניצח כל האומות שסביביו, ובנה מקדש במקומו וקיבץ נדחי ישראל - הרי זה משיח בוודאי".

המשיח מתואר כמי שמצד אחד 'הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו', אך מצד שני מנצח את 'כל האומות שסביביו'.

תיאורים אלו, מזכירים כיצד תיארו חז"ל את דמותו של 'דוד אביו'. בספר שמואל ב⁷ נאמר:

"ישב בשבת תחכמי ראש השלשי הוא עדינו העצני".

וביאר חכמינו במסכת מועד קטן⁸:

"הוא עדינו העצני - כשהיה⁹ יושב ועוסק בתורה - היה מעדן עצמו כתולעת, ובשעה שיוצא למלחמה - היה מקשה עצמו כעץ".

דוד המלך ידע לשלב באישיותו את שתי התכונות: הוא ידע מתי לעדן עצמו כתולעת, אך גם מתי להקשות עצמו כעץ.

אם נדקדק בלשון הרמב"ם שהבאנו, נוכל להבחין שהתיאור של המשיח כ'הוגה בתורה ועוסק